

Monumentnummer*: 530856

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 23 augustus 2010
Kadaster deel/nr 82728/59

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Zaandam Zaanstad Noord-Holland

Locatiennaam Locatieomschrijving
Zaandam

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Zaandam I 6734

Omschrijving**

Inleiding

KERKGEBOUW, gebouwd tussen 1955 en 1958 naar ontwerp van K.L. Sijmons dzn, een van de naoorlogse vernieuwend werkende architecten in de protestantse kerkbouw. De Paaskerk werd ontworpen als verdiepingskerk, mede in verband met de beperkte grootte van het bouwterrein en de bezonningsvoorschriften voor de omliggende woningen. De plattegrond en daarmee de architectonische vormgeving van het gebouw werd daarnaast bepaald door de vooruitstrevende indeling van de kerkzaal, waarbij het liturgisch centrum aan de lange zijde van de ruimte werd ingericht. De kerk omvat zes glas-appliqué lintvensters van kunstenaar Karel Appel. Op het muurvlak hieronder bracht Appel een onregelmatig geschilderde tekst aan: 'De ganse schepping wacht met reikhalzend verlangen op het openbaar worden der zonen Gods'. Op verzoek van de kerkgemeente werd deze tekst kort na de realisatie overgeschilderd. Freek de Jonge, zoon van één van de ten tijde van de bouw aan de Paaskerk verbonden dominees, beschrijft de bouw van de kerk in zijn boek 'Zaansch Veem' (Amsterdam, 1987). In de kerkzaal is onder het orgelbalkon in de loop der jaren een tweede trap naar de kerkzaal toegevoegd. Hiertoe is een deel van de oorspronkelijk geheel open ruimte onder het orgelbalkon afgekaderd, met toepassing van glazen bouwstenen. De aangebouwde pastorie aan de achterzijde van de kerk valt buiten de rijksbescherming.

Omschrijving

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Stedenbouwkundig vormt het KERKGEBOUW een zwaartepunt in de Zaanse Burgemeestersbuurt. De Paaskerk heeft een trapeziumvormige plattegrond waarbij de zijgevels naar achteren toe asymmetrisch uitwaaiëren. De kerk is opgetrokken in betonskeletbouw en bekleed met lichtgekleurde baksteen en betonnen elementen. Het dak van de kerk heeft een bijzondere vorm: evenwijdig aan de voorgevel maakt het dak een neerwaartse knik, waarbij de voorgevel van de kerk hoger oprijst dan de achtergevel.

De voorgevel van de Paaskerk wordt horizontaal geled door een betonnen ligger op iets minder dan de helft van de hoogte van de kerk. De bovenzijde van deze gevel bestaat uit een gesloten bakstenen vlak. De onderzijde van de voorgevel wordt geled door een betonnen raamwerk dat dit deel van de gevel in vijf traveeën onderverdeelt, die allen bestaan uit vrijwel vierkante gevelvakken. Deze gevelvakken zijn ieder op zich ook weer horizontaal in tweeën gedeeld door een betonnen ligger. Hierboven bevindt zich een gesloten betonnen harmonicawand die de onderzijde van de kerkzaal op de verdieping markeert. Onder de ligger bevindt zich een betonnen strook met daarin een aantal vensters met daarvóór een in twee rijen verspringend raster bestaande uit doorgestoken betonnen lamellen. Deze strook beslaat de vier meest linkse gevelvakken: het vijfde vak - uiterst rechts in de gevel gelegen - bevat de hoofdentree. Hier recht boven, geheel bovenin de voorgevel, bevindt zich een klokkenstoel die de daklijst doorsnijdt. Deze klokkenstoel bestaat uit een eenvoudige rechthoekige betonnen omlijsting en bevat één luidklok. In beide zijgevels is een fors rondboogvenster geplaatst dat over vrijwel de gehele hoogte van de kerkzaal loopt. Deze zijn voorzien van een betonnen omlijsting en worden verticaal geled door betonnen lamellen die eveneens vrijwel de gehele hoogte van de kerkzaal beslaan. De raamkozijnen zelf zijn van hout en bevatten blank glas. De op het westen gelegen linkerzijgevel bevatte oorspronkelijk drie eenvoudige vensters ter hoogte van de begane grond. In de rechter zijgevel bevinden zich vier geschakelde vensters ter plaatse van de toiletgroep op de begane grond. In de achtergevel bevinden zich direct onder de daklijst de zes vensters die de glas-appliqué kunstwerken bevatten.

Op de begane grond van het kerkgebouw bevinden zich diverse vergaderruimten en overige bijeenkomstruimten. In de hal bevindt zich in de linkerwand een marmeren gevelsteen die herinnert aan de gereedkoming van de kerk. Op de verdieping bevindt zich de kerkzaal, die via een open trappenhuis direct tegenover de hoofdentree bereikt wordt. De kerkzaal bood oorspronkelijk plaats aan 430 mensen. De structuur van de kerkzaal wordt in hoge mate bepaald door de vorm van het over de lengterichting geknikte dak. Dit dak kent een staalconstructie en is aan de binnenzijde bekleed met schroten van ongeschaafd vurenhout, die een geluidsdempende werking hebben en zo de akoestiek in de voor het overige grotendeels betonnen kerkzaal verbeteren. Het laagste deel van dit plafond bevindt zich boven de Avondmaalstafel, en benadrukt zo op dramatische wijze het in de lengterichting van de zaal ingerichte liturgisch centrum. Sijmons koos voor deze vernieuwende indeling van de kerkrimte omdat zijns inziens de kerkelijke gemeente zélf het liturgisch centrum vormde, en hij de plaatsing van kansel, Avondmaalstafel en doopvont aan het einde van de kerkrimte als ouderwets beschouwde. Bovendien kon de architect door deze indeling bewerkstelligen dat de avondmaalsviering kon plaatsvinden zonder dat de tafel daardoor verzet hoefde te worden, wat hij als onwaardig beschouwde. Rechts van de Avondmaalstafel bevindt zich het diabolovormige doopvont waarop zich een gedreven koperen waterbekken met diameter van 1,20 meter bevindt. Het doopvont is van zwaar beton, waardoor het niet verplaatsbaar zou zijn en aldus de onwrikbaarheid van Gods verbond representeert. De oorspronkelijke preekstoel is niet meer aanwezig. De indeling van de kerkzaal wordt verder bepaald door de twee groepen mahoniehouten bankenrijen die ter weerszijden van het liturgisch centrum hier haaks op zijn geplaatst. Recht tegenover de Avondmaalstafel bevinden zich rijen met in vormgeving overeenkomende mahoniehouten stoelen. Zowel de banken als de stoelen zijn ontworpen door Sijmons en maken als gesamtkunstwerk integraal deel uit van het kerkinterieur. De vloer van de kerkzaal is belegd met grote gewassen grinttegels. Aan de zuidelijke lange zijde van de kerkzaal is het orgelbalkon gesitueerd. Dit is bereikbaar via een open wenteltrap vanuit de kerkzaal. Het orgel werd gebouwd door de Zaanse firma Flentrop en is van eenvoudige opzet. Het heeft één manueel en een vrij pedaal en is gebouwd volgens het mechanische sleepladensysteem. De vormgeving van het orgel komt voort uit

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

de inwendige constructie, en werd in overleg met de architect verder afgestemd op het interieur van de kerkzaal. In de lange achterwand van de kerkzaal bevinden zich in een strook direct onder de daklijst zes glas-appliqué-ramen van Karel Appel, die het scheppingsverhaal verbeelden. Het zesde raam wijkt af in formaat: dit kleinere raam geeft Adam en Eva op de zesde dag weer. De zevende dag is de kerk zelf, dat zijn centrum vindt in het Avondmaal. De ramen vormen een van de vroegste toepassingen van de glasappliqué-techniek in Nederland.

Waardering

Het KERKGEBOUW is van algemeen belang als mijlpaal in de vernieuwing van de naoorlogse protestantse kerkbouw, vanwege de ingenieuze indeling en inrichting van de kerkzaal waarbij liturgie en architectuur elkaar op bijzondere wijze versterken. Verder bezit de kerk stedenbouwkundige waarde als zwaartepunt in de Zaanse Burgemeestersbuurt. De kerk vertegenwoordigt architectuurhistorische waarde vanwege de hoge kwaliteit van het ontwerp van het gebouw zelf, alsmede de interieuronderdelen die de architect als een gesamtkunstwerk ontwierp. De Paaskerk is een belangrijk werk uit het oeuvre van architect Sijmons, één van de vernieuwers van de naoorlogse protestantse kerkbouw. Tenslotte bezit de kerk kunsthistorische waarde vanwege de zes aanwezige glas-appliqué-vensters van Karel Appel, die onder de vroegste voorbeelden van deze kunsttoepassing in Nederland gerekend kunnen worden.

Hoofdcategorie

Religieuze gebouwen

Subcategorie

Kerk en kerkonderdeel

Functie

Kerk